משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה מעשר שני

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה מעשר שני

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 8
משנה ז 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 10
משנה ה 11
משנה ו 12
משנה ז 13
משנה ח 13
משנה ט 13
משנה י 14
פרק ג 14
משנה א 14
משנה ב 14
משנה ג 15
משנה ד 15
משנה ה 15
משנה ו 16
משנה ז 16
משנה ח 17
משנה ט 17
משנה י 18
משנה יא 19
משנה יב 19
משנה יג 20
פרק ד 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 23
משנה ה 24
משנה ו 24
משנה ז 25
משנה ח 25
משנה ט 27
משנה י 27
משנה יא 27
משנה יב 27
פרק ה 28
משנה א 28
משנה ב 29
משנה ג 29
משנה ד 29
משנה ה 30
משנה ו 31
משנה ז 31
משנה ח 32
משנה ט 32
משנה י 33
משנה יא 33
משנה יב 34
משנה יג 34
משנה יד 34
משנה טו 35

פרק א

משנה א

אין מוכרין אותו. אפי' להוליכו לירושלים כדאמר בירושלמי (הל' א) שלא יאמר אדם לחברו הילך מנה זה של מעשר שני ותן לי בו נ' זוז של חולין שנוטל ממנו פחות בשביל טורח הדרך ומפרש טעמא אין מוכרים אותו מפני שכתוב בו קדושה ואין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה ומפרש כיצד אין ממשכנין אותו לא יכנס לביתו וימשכננו מעשר שני שלו ומסיק מאן תנא אין מוכרים אותו רבי מאיר ברם רבי יהודה בדין הוא שיהא מותר למוכרו קל וחומר מתרומה שאסורה לזרים ומותר למוכרה והא דתנן בכיצד צולין (דף עה:) סכו בשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים על בני חבורה ההיא סתמא נמי כרבי מאיר ובקונטרס פירש שם טעם אחר:

ולא מחליפין. מפרש בירושלמי (שם) לא יאמר לו הילך יין ותן לי שמן הילך שמן ותן לי יין אלא הילך יין שאין לי שמן ואלו הוה לי משח הוינא מיתן לך והלה אומר הילך ונמצאו מחליפין ולא מחליפין ומפרש דכי האי גוונא שרי כיון דאין יכול להוציא ממנו בדין:

ולא שוקלין כנגדו. אם יש לו ליטרא פירות של מעשר שני לא ישקול כנגדו פירות חולין אף כנגד סלע של מעשר שני לא ישקול כסף של חולין וטעמא משום בזוי מצוה כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת דף כב:) דאמרינן התם מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב ואפי' לחלל עליהן מעשר שני שמא לא יכוין משקלותיו ומפיק להו לחולין:

וכן כל שאר הפירות לא יאמר הילך תאנים ותן לי תמרים:

אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. אמרינן בירושלמי (שם) מתניתין רבי מאיר היא דאמר אין מתנה כמכר א"ר יוסי דברי הכל היא כהדא דתניא אדם אומר לחבירו בירושלים מה אכלת היום והוא אומר לו קיץ והוא יודע שהוא בכור מה הקיץ נמכר בזול אף הבכור נמכר בזול היה אומר לו מן והוא יודע שהוא מעשר שני מה המן ניתן במתנה אף מעשר שני ניתן במתנה כלומר אפי' מאן דאמר מתנה כמכר בכי האי גוונא שמזמן את חברו שיאכל אצלו מודה דשריא ואנשי ירושלים חכמים גדולים ומבינים מתוך רמז והפירות בקיץ נמכרים בזול לפיכך כשיאכל בכור אומר לו שקיץ אכל וחברו מבין וכשיאכל מעשר שני אומר לו שאכל מן:

משנה ב

אין מוכרין אותו. בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) גמר גאולה גאולה מחרמים נאמר לא יגאל במעשר ונאמר לא יגאל בחרמים מה להלן מכירה עמו דכתיב בחרמים (ויקרא כו) לא ימכר ולא יגאל אף כאן מכירה עמו:

לא חי ולא שחוט לאחר שחיטה מדרבנן גזירה אטו לפני שחיטה אבל מדאורייתא שרי כדאיתא התם ובמעשר בהמה של יתומים לא גזור ואפילו דגדול נמי אם שחטו מוכרו בהבלעה בעורו ובחלבו בגידו ובקרניו ואמרינן בירושל' (שם) תני אבל מקדשין בגידים ובעצמות ובקרנים ובטלפים א"ר אלעזר מפני שכתוב בו ברכה ויקדש בבשרו א"ר יוסי כלום למדו מעשר בהמה אלא מחרמי כהנים מה חרמי כהנים אין מקדשין בהן אשה אף מעשר בהמה אין מקדשין בו אשה:

בכור מוכרין אותו תמים חי. בפ"ק דתמורה (דף ז:) אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא בזמן הזה הואיל ואית ליה לכהן זכיה בגויה אבל בזמן שבית המקדש קיים כיון דחי להקרבה קאי אין מוכרין אותו תמים חי ובפ"ק דבבא קמא (דף יג.) משמע לפי המסקנא דאפילו רבי יוסי הגלילי מודה דלא הוי ממון בעלים בזמן שבית המקדש קיים והתם ובפרק כל פסולי (דף לב.) דרשינן דנמכר משום דבבכור כתיב (במדבר יח) לא תפדה ונמכר הוא כגון תם בזמן הזה ובעל מום בזמן שבית המקדש קיים וסיפיה דקרא דכתיב ואת דמם תזרוק בתם בזמן שבית המקדש קיים:

ומקדשים בו את האשה. בירושלמי (שם) פליגי דרבי יהודה בן פדיה בשם רבי יהושע בן לוי בתמים חי ולא שחוט ובשם גרמיה אמר בין חי בין שחוט מאי טעמא דרבי יהושע בן לוי ובשרם יהיה לך כחזה התנופה (שם) כלומר דמקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת מאי טעמא דרבי יהודה בן פדיה יהיה לך אפי' לאחר שחיטה:

אין מחללין מעשר על אסימון. בפרק הזהב (בבא מציעא דף מז:) פליגי דתני' מחללין מעשר שני על אסימון דברי רבי דוסא וחכ"א אין מחללין ומפרש התם מאי אסימון פולסא ופירש שם בקונטרס פולסא אין בו צורה וקורין אותו פלדון וקשה לר"ת דאמר בפרק במה אשה (שבת דף סה.) אי משום צורתא ליעביד ליה פולסא אלמא יש בו צורה ופירש דפולסא הוא מטבע שנפסל ויש בו צורה והא דמפרש בהזהב (שם) דדריש וצרת לרבות כל דבר הנצרר ביד ור' עקיבא פליג ואמר לרבות דבר שיש עליו צורה מודו תרוייהו שיש עליו צורה כדמשמע לשון וצרת דקרא אלא דרבי ישמעאל מרבי כל דבר הנצרר שמצניעים אותו מאחר דיש בו צורה אף על פי שאינו יוצא בהוצאה מחמת צורתו ורבי עקיבא סבר לרבות דבר שיש עליו צורה חשובה ויוצאה בהוצאה וקשה לרבינו תם דהא מתני' קתני אסימון וקתני מטבע שאינו יוצאה דהוא מטבע שנפסל דמפרש בירושלמי (שם) של מלכים הראשונים אלמא אסימון לאו היינו מטבע שנפסל ועוד אמרינן בירושלמי (שם) רבי יוסי בשם רבי יוחנן דלרבי דוסא מחללין מעשר שני על

ליטרא של כסף ופי' הקונטרס עיקר ובפרק במה אשה פירש פולסא שהיא של עץ דכל היכא דאינו עשוי כשאר מטבע קרוי פולסא והכא נמי קרי פולסא לפי שהוא של עץ והא דמחללין על אסימון לרבי דוסא טפי ממעות הניתנות בסימן לבית המרחץ משום דאית בה תרתי לריעותא דאינן של כסף ואין יוצאין בהוצאה וכיון דלא חשיב [לא] קרינא בי' נצרר ביד אבל אסימון וליטרא של כסף אע"פ שאין יוצאין בהוצאה וכן על של נחשת מחללין דיוצאין בהוצאה כדמוכח בהזהב (דף מז:):

ועל מעות שאינן ברשותו. תנן לקמן בפ"ד (מ"ה) ומייתי לה בהזהב (מה:) היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונין לך במתנה וחוזר ואומר הרי הן מחוללין על מעות שבבית היינו ברשותו כיון שהן במקום המשתמר והכא מיירי כדתני' בירושלמי (שם) יכול אם היו לו מעות בהר המלך או בקסטרא מחללין עליהן ת"ל וצרת הכסף בידך היינו ברשותך אבל אם טמונות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לבור אע"ג דסתמא איתנהו [אין מחללין] ואמרינן בהגוזל קמא (צח.) אין מחללין על שאינן ברשותו כיצד היה לו מעות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לים הגדול אין מחללין משום דבעינן מצוי בידך וליכא:

משנה ג

יצא העור לחולין. ואין צריך לאכול דמי העור בירושלים:

מקום שדרכן לימכר סתומות. שדרך היין לימכר עם הקנקן וכולה נפקא לן בריש בכל מערבין (עירובין דף כז:) דתניא בן בג בג אומר בבקר מלמד שלוקחין בקר על גב עורו ובצאן שלוקחין צאן על גב גיזתה ביין מלמד שלוקחין יין על גב קנקן ובשכר מלמד שלוקחין תמד משהחמיץ ומיהו חיה לבשר תאוה לא נפקא לן התם שתהא נקנית אגב עורה:

קליפי שקדין ואגוזין דנהי דהן עצמן נקנין כדיליף התם פרי מפרי וגידולי קרקע מ"מ אגב עור וקליפין לא נפיק בהאי דינא דמיתורא דב' דריש לה ושמא מינייהו ילפינן במה מצינו כדא"ר יוחנן התם מאן דמתרגם לי בקר אליבא דבן בג בג מובילנא מאניה לבי מסותא:

ירושל' (הל' ב) א"ר זעירא הדא דתימר כשהיה המוכר הדיוט אבל אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ותו מסיק א"ר מנא ודכותה אם היה הלוקח אומן נעשה כלוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו:

משנה ד

לא יצא העור לחולין. במנחות בשילהי התודה (מנחות דף פב.) פליגי במתפיס מעות מעשר שני לשלמים אליבא דר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה דרבי אמר קנו שלמים

ורבי יוסי ורבי אליעזר אמרי לא קנו ופרין[על] רבי אמי ממתני' דהכא דמשמע דאפי' העור לא יצא מקדושת שלמים וימכר הכל ויביא בדמיו שלמים והוה מצי לשנויי רבי יהודה היא דאמר מעשר שני ממון הדיוט הוא כדמשני התם אברייתא אלא משום דסתם מתני' רבי מאיר ומשני מאי לא יצא לחולין היינו בתורת (שלמים) לצאת העור לחולין דאין חלה קדושת שלמים אחיה דאי הואי [חיילא] ממיל' הוה נפיק עור לחולין כשאר עורות שלמים ומפרש מאי טעמא לא יצא העור מקדושת מעשר דנעשה כלוקח שור לחרישה דאין דרך מקח בכך לקנות חיה לזבחי שלמים וזה תימה ובהמה לבשר תאוה יצא העור לחולין כמו בחיה לבשר תאוה דמאי שנא ויש ליתן טעם קצת משום דבשילהי התודה ילפינן ממעשר שם שם משלמים ובסיפרי מקרא דואכלת מעשר דגנך יליף שמחה שמחה הלכך בבהמה הראויה לקרבן לא יצא לחולין אלא אם כן תקדש לשלמים ובירושלמי אמר א"ר יוסי בקדמיית' הוינא אמרי' הלוקח בהמה לבשר תאוה מתפיסה לשלמים ולא הוינא אמרי' כלום מן הדא דא"ר אליעזר לא קנה מעשר חזרנו בנו אדר' אליעזר ומפרש לפי שלא התירה תורה ליקח בהמה טמאה בכסף מעשר אלא שלמים בלבד אר"י גזרו על הנקבה בעלת מום מפני תקנה כדמסיק דהדור אמר בשם רבי יוחנן דמדאורייתא אפי' תמימים שרו אלא גזור בהו רבנן משום דבראשונה היו לוקחין בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותן מן המזבח חזרו לומר אפי' חיה אפי' עוף לא יקחו כהדא דתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין אותן על נקבה בעלת מום ועל שאר בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטין דברי רבי מאיר וחכ"א אין מחללין אלא על שחוטים ומפרש טעמא שמא יגדל מהן עדרים עדרים ומסיק דלא איתמר טעמא דגזירה אלא על השביעית בסוף לולב הגזול מייתי לה (דף מ.):

ולא יצא הקנקן לחולין. כיון דדרך למכור היין בלא קנקן ויאכל כנגדו:

לא יצא דמי הסל לחולין דאין דרך למכור הסלים עמהם ועוד דגבי קנקן דיין מינטר אגביה כדאמרי' בריש בכל מערבין:

משנה ה

מים ומלח אין נקחין בכסף מעשר כדאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין ד' כז.) ובדגים ובעופות פליגי התם:

פירות המחוברים לקרקע הרי הן כקרקע ואין כסף מתחלל עליהם כמו שאין מתחלל על הקרקע:

שאין יכול להגיע לירושלים אינך מיירי אפי' לקח בירושלים אבל האי מיירי בשלקח חוץ מירושלים ואין יכולין להגיע קודם שיגיעו שם [ירקבו]:

פירות שוגג דלא ידע שהן מעות מעשר והוי מקח טעות משום טירחא דאורחא ולא ניחא ליה דטורח הוא בפירות ממעות ואי הוה ידע שהן של מעשר לא הוה זבין בהו והיינו טעמא דבהמה נמי:

במקום. היינו ירושלים דכתיב (דברים י"ב:י"ד) במקום אשר יבחר:

ואם אין מקדש ירקבו לקוח אינו נפדה טהור ברחוק מקום כדתנן לקמן בפ' ג' (מ"י):

משנה ו

תעלה ותאכל במקום. ובפ' האיש מקדש (קידושין דף נו.) א"ר יהודה בד"א במתכוין ולקחה מתחלה לשם שלמים ואמזיד קאי אבל נתכוין להוציא מעות מעשר לחולין שלקחה לאכלה חוץ לירושלים בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומן שוגג לאו אמתכוין להוציא מעות לחולין קאי דאם כן לאו שוגג הוא ואמזיד קאי והכי קאמר אבל לקחה לשם חולין דמזיד דידהו מתכוין להוציא מעשר לחולין הוא בין שוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם שוגג דמקח טעות הוא מזיד דקנסינן ליה למוכר דלאו עכבר' גנב אלא חורא גנב ובתוספתא (פ"א) מסיים אם היתה בעלת מום בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם אם היו פירות טמאין בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם:

על ידי עורה שגם עורה אסור:

משנה ז

אין לוקחין עבדים. בסיפרי ממעט להו יכול בעבדים ושפחות וקרקעות ת"ל בבקר ובצאן:

ואם לקח יאכל כנגדן בירושלים ובפ' האיש מקדש (קידושין נו.) פריך ואמאי יחזרו דמים למקומן כי התם כדאמר גבי לוקח בהמה טהורה מזיד במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין ומשני אמר שמואל בבורח:

אין מביאין קיני זבין. כדדרשי' כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין:

פרק ב

משנה א

ניתן לאכילה ולשתיה. אמרינן בירושלמי (הל' א) לאכילה שכתב בו אכילה ושתיה שהיא בכלל אכילה ר' יונה שמע מן הדא (ויקרא י"ז:י"ב) כל נפש מכם לא תאכל דם מה אנן קיימין אם בדם שקרש והתניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמות שהוא נקרא אכילה ופריך והתניא המחה את החלב וגמעו והקפה את הדם ואכלו חייב ומה עביד ליה רבי יונה אינו אוכל לטמא טומאת אוכלין ואינו משקה לטמא טומאת

משקין ולא מצי לשנויי כדמשני בהקומץ רבה (דף כא.) כאן שהקפהו באור כאן שהקפהו בחמה דהכא דם שקרש קתני שקרש מאליו וקתני סיפא חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלים למשקה בטלה דעתו והדר חזר רבי יונה ושמע מן הדא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה וגו' מה אנן קיימין אי בטעם יין בתבשיל והלא טעם לפגם הוא והדר קאמר רבי חנינא בשם רבי פנחס שמע לה מהדא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלים שאינן ראוים לאכילה שתה משקים שאינן ראויין לשתיה פטור הא ראויין חייב ותו דריש סיכה ושתיה בכלל אכילה מדכתיב (דברים י"ב:י"ז) לא תוכל לאכול בשעריך תירושך זה יין ויצהרך זו סיכה והתורה קראתן אכילה ורבי אליעזר דריש סיכה מדכתיב (שם כו) לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי אסור כ"ש למת אלא איזהו דבר מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה ובפרק בתרא דיומא (דף עו:) יליף סיכה כשתיה מקרא אחרינא:

לאכול דבר שדרכו לאכול. כי האי גוונא תנן במסכת שביעית פרק ח' (מ"ב) ושם פירשתי:

אין מפטמין שמן של מעשר שני. לשום בו תבלין ושרשי בשמים שבולעין את השמן ואזיל לאיבוד דשרשים לא מתאכלי:

אין לוקחים בדמי מעשר שני שמן מפוטם. דבעינן דבר השוה לכל ואין זה אלא למעונגין ומפסיד הדמים שמוכרין ביוקר:

אבל מפטמין את היין. לעשות קונדיטון:

השבח לפי חשבון. כמה היין שוה בפני עצמו והדבש והתבלין בפני עצמו והשבח חולקין ונותן לכל אחד לפי דמיו ופודה היין ולפי שבח המגיעו וכן קפלוטות שישבחו מן הדגים ואתיא הך משנה דלא כרבי יהודה כדאמר במסכת תרומות פ"י (מ"א) וה"נ מייתי לה בירושלמי (שם):

השבח לשני לעיסה של מעשר שני ואין נותנין כלל משבח הפת לעצים לפי שאין שבח עצים ניכר בפת:

זה הכלל כל ששבחו ניכר. בירושלמי (שם) פליגי בה רבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אומר כל שיש בו הותיר מדה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותיר מדה השבח לשני ריש לקיש אמר כל שטעם שבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני ופריך עלה דתניא תבלין (של תבשיל) של מעשר שני שנתבשל בתבלין של חולין השבח לפי חשבון [ושל חולין] שנתבשל בתבלין של מעשר שני אל יצא מעשר שני לפדיון ומשני על דעתי' דר' יוחנן והוא שהותיר מדה על דעתי' דריש לקיש והוא

שיהא שבחו ניכר דמינכר שבחא טובא מה שהשביחו החולין את המעשר רובא דמינכר בעינא אי נמי ניכר בחזותא וטעמא וריחא דכיון דמינכר כולי האי אין השבח למעשר אלא לפי חשבון אבל היכא דלא מינכר שבחא דחולין במעשר כל השבח למעשר והיכא דמעשר משביח את החולין כגון תבשיל של חולין שנתבשל בתבלין של מעשר אין לו תקנה לפדיון כדתני אל יצא מעשר לפדיון דלא שייך פדיון בדבר שאין בו ממש וצריך להוליכו לירושלים דכיון שהמעשר נתן טעם בחולין אסור לאוכלו בגבולין כדתני' בפרק קמא דחולין (דף ו:) חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית:

משנה ב

אין סכין שמן של מעשר שני. דקסבר רבי שמעון דלא ניתן לסיכה:

אם הקל בתרומה. דמותר לסוך כדתנן בפרק ח' דשביעית (מ"ב) וכן בתרומה וכן במעשר שני ור' שמעון לא פליג אלא אמעשר שני:

שהקל בכרשינין ובתלתן של תרומה יותר משל מעשר שני כדתנן לקמן:

משנה ג

תאכל צמחונין. כשזרע תלתן של מעשר שני וצמח ואע"ג דתנן בפ"ט דתרומות (מ"ד) גידולי מעשר שני חולין הא תני סיפא ופודה אותן בזמן זרען והכא בדלא פדה עסקינן ומפרש בירושלמי (הל' ב) כיני מתני' מותר להאכיל צמחונין ואין חוששין משום דבר שאין דרכו לאכול א"נ לא חיישינן אי אכיל ליה בטומאה דלאו אוכל הוא:

חוץ מחפיפתה. כהנת חופפת בה ראשה כדתניא תלתן של טבל שחפפה בה בת כהן ראשה אין בת ישראל רשאי לחוף אחריה אלא מצננת שערה בשערה ולא חיישינן אי חפפה בטומאה לב"ה דכל מעשיה בטומאה דלאו אוכל חשוב הוא ואי מיטמא מיטמא אבל בשרייה מיתקן הוא ואסור לטמאותו בידים וצריך לעשותם בטהרה ובזה חמור מעשר שני דלא התרנו אלא צמחונין אבל משתגדיל כל מעשיה בטהרה:

משנה ד

יאכלו צמחונין. כלומר מותרין לאוכלן:

ונכנסין לירושלים ויוצאין. אמר בירושלמי (שם) מתניתין דלא כרבן שמעון בן גמליאל דתנן (בפרק ג משנה ה) מעות נכנסות לירושלים ויוצאות פירות נכנסין ואין יוצאין רבן שמעון בן גמליאל אומר אף הפירות נכנסין ויוצאים והדר מסיק דברי הכל היא הכא הקילו בכרשיני תרומות:

יתחלקו לעיסות. ואינן כשאר מעשר שני שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים ומפרש בירושלמי דברי רבי טרפון דאין פודין את הקדשים להאכיל לבהמה ויתחלקו לעיסות

של מעשר שני שחלק שבכל עיסה ועיסה יערב מאלה פחות מכביצה דלא מטמא אחרים ויאכל לאדם אגב העיסה דהשתא לא הוי פודה להאכיל לבהמה אלא לאדם ורבנן סברי דנפדה כשאר מעשר שני שנטמא:

שורין. דרך להשרותן במים להכשירן לאכילה כדאמר בפ"ק דשבת (דף יז:):

ושפין. כותשין אותן להשיר קליפתן מלשון ואכות אותו תרגום ושפית (דברים ט):

בטהרה. כי היכי דלידעו שהם תרומה ולא יאכלם זר אי נמי להיכר דהוי כשאר תרומה שאינן ניתנות לכהן עם הארץ וקצת משמע כן בתוספתא (פ"ב):

ומאכיל אותן בטומאה דלא חשיבי אוכל:

וב"ה סברי השרייי' לחודא להיכר משם ואילך בטומאה:

צריד. לשון יובש כמו צריד של מנחות בפ"ב דחולין (דף לו.) דהוא יובש מנחה שלא נבלל בה שמן בכולה כלומר מה שהתרנו להאכיל בטומאה ובלבד שיהיו עושים בשעת אכילה שלא יהא ניכר שהוכשרו א"נ לאדם טמא התירו לאכול יבש שלא הוכשרו ולא לטמא במגע דאם נטמאו הן עצמן לא שרו ב"ש לאוכלן:

רבי עקיבא אומר כל מעשיהם בטומאה. אפי' בשרייה תניא בתוספתא (שם) תלתן מעשר שני תאכל צמחונים ושל תרומה ב"ש אומרים כל מעשיה בטומאה וב"ה אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר ב"ש אומר כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה וב"ה אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה כרשיני מעשר שני יאכלו צמתונין ושל תרומה בית שמאי אומר שפין ושורין בטהרה ומאכילין בטומאה וב"ה אומרים שורין בטהרה ושפין ומאכילין בטומאה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר בית שמאי אומרים שורין בטומאה ומאכילין בטומאה וב"ה אומרים כל מעשיה בטהרה אמר רבי יוסי זו משנת רבי עקיבא לפיכך הוא אומר ינתנו לכל וחכמים לא הודו לו והשתא סתם מתני' בין דתלתן בין דכרשינין רבי יהודה היא:

משנה ה

לקט למעשר שני עד שישלים אמר בירושלמי (הל' ג) אמר ר' זעירא כדי לשכר שני שמא יאבדו השאר ויהיו אלו שבידו תפיסין על השני אמר ר' זירא וצריך להתנות ולומר אם אלו שלמטן שני יהיו אלו שבידי תפיסין עליהן אמר רבי יונה והוא שילקט מיכן ומיכן אבל אם ליקט על אומן כבולל וחופן מלשון מלא חפניו (ויקרא טז):

לפי חשבון. שאם זה מנה וזה מאתים זה נוטל שני חלקים וזה נוטל שליש:

והנבללים. מפרש בירושלמי רבי יוסי ברבי בון בשם רבי חנינא סלקא מתניתין הנבללין והנחפנין לפי חשבון:

משנה ו

שנתערבו ורוצה ליהנות בשל חולין:

מביא בסלע מעות. של נחשת בדמי סלע:

מחוללת על מעות הללו. ונמצאו שתיהן חולין והמעות מעשר ובורר היפה ומחלל מעות הללו עליה ותהא היא מעשר והמעות והסלע השנית חולין כבראשונה ותימה דמעיקרא נמי לישקול יפה ונימא אם היא של מעשר שני הרי טוב ואם הרע של מ"ש תהא מחוללת על זו דקיימא לן מחללים סלעין על סלעין דכסף כסף ריבה בריש הזהב (בבא מציעא דף נה) ושמא חיישינן דילמא אתי למישקלה בלא שום תנאי ואי מצרכת ליה להביא כסף אחר מעלמא ולחלל עליו אכתי גזרי' דילמא אתי למישקל חדא מהני בלא תנאי ומשום הכי קאמר דמחללים כסף על נחשת מדוחק ועוד יש לפרש דנהי דמדאורייתא מחללים כסף על כסף מדרבנן לאו דרך חילול הוא ואפי' מדוחק נמי לא אבל קשה לפי טעם זה בפרק הזהב (בבא מציעא נה:) דמייתי ההיא דדמאי דמחללים אותו כסף על כסף כסף על נחושת ופריך מי מחללים כסף על נחשת ומייתי מתני' דקתני מדוחק: אין שלא מדוחק לא הוה ליה לאקשויי נמי מכסף על כסף דאפילו מדוחק אין מחללין וכ"ת דדמאי דמחללין כסף על כסף בסלע על דנרין (זהב) דהוי דרך חילול אבל סלעים על סלעים לאו דרך חילול הוא דמשמע מדמייתי מעות של נחושת דאכסף אין יכול לחלל בשום ענין אפי' מביא דינרי כסף וכן משמע בירושלמי (שם) דר' חגי אמר קומי ר' זעירא (ר') מנחם בשם רבי יוחנן כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי מחללין אותו מדוחק ופריך והתנינן מחללין כסף על נחשת מדוחק הא כסף על כסף לא אלא א"ר אבא בר כהנא קומי ר' יונה כל שאמרו בדמאי מחללין בודאי עבר וחילל מחולל ולפי טעם קמא שפירשנו ניחא דמכסף על כסף לא מצי לאקשויי מדמאי אודאי דנתערבו שאני דאתו לידי תקלה ומיהו קשה דהוה מצי לאקשויי מהא דתנן לקמן (מ"ח) אין מחללין כסף ופירות על כסף ואפי' רבנן לא שרו אלא ע"י צירוף כמו שאפרש ובפרק קמא דביצה (דף י:) גבי הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה פירש שם בקונטרס ויטול היפה שבהם ויאמר אם הוא של מעשר יפה ואם היא של חולין תהא חברתה מחוללת עליה ולא יתכן כדמוכח הכא ובפ"ק דפסחים (דף י.) פירש שמביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהן מעות מעשר שני מחוללין על הסלעים הללו ויתכן פירושו אם אותו מנה מעות נחשת דאי מעות כסף אין מחללין אותו על סלעים של כסף:

ומחללין עליה. בירושל' (שם) פריך ויבור את הרעה ומשני א"ר יונה אני אומר אם היתה מעשר שני כלומר היפה ופריך מ"מ יוצאה לחילול כלומר שהרי חללה על נחשת ומשני

אמר רבי יונה לא יתכוין לעשות חולין ברורין תדע לך שהוא כן דתני לא יקיים כן אלא שחוזר ומחללן על הכסף:

משנה ז

לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב. בריש הזהב (בבא מציעא מד:) פליגי דאיכא למאן דאמר בית שמאי וב"ה בכסף ראשון ולא בכסף שני [פליגי] ואיכא למ"ד דמדרבנן פליגי דב"ש סברי גזרינן שמא ישהה עליותיו זמנין דלא מלו זוזי בדינרין ולא סליק וב"ה סברי לא גזרינן:

משנה ח

הפירט סלע. מהכא דייקי' בריש הזהב דאפריטי מחללין דלשון הפורט משמע שהיו לו פרוטות של נחשת שחילל עליהם פירות של מעשר שני ובא לפורטם בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משוי הדרך ב"ש אומרים בכל הסלע מעות אם בא לפורטן כולן יפרוט ליתן מעות בכל הסלע:

וב"ה אומרים לא יפרוט אלא חציין שהפרוטות יוצאות בירושלים וכשיבא שם יהא צריך לפרוטות לקנות צרכי סעודה וכשירוצו הכל אצל שולחני יוקירו הפרוטות ומעשר שני נפסד לפיכך ישא פרוטות עמהן ומיהו לפי טעם זה ב"ה לחומרא וקשה דהוה למיתנייהו בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה לפיכך נראה דב"ש סברי בכל הסלע מעות שלא יתעפשו וב"ה לא חיישי:

כסף ופירות על כסף. כגון שיש לו חצי דינר כסף של מעשר שני ויש לו פירות של מעשר שני שוה חצי דינר כסף לא יצרפם לחללם על הדינר וכן מוכח בירושלמי (הל' ד) דאמר ריש לקיש מה פליגן ר"מ ורבנן בפירות שאין בהן כדי כסף אבל בפירות שיש בהן כדי כסף אף רבנן מודו וחצי דינר כסף וחצי דינר פירות מותר דינר כסף ודינר פירות אסור כ"ש ב' דינרי כסף וב' דינרי פירות אסור כלומר לחלל על הסלע:

משנה ט

הפורט סלע. הכא מיירי שהביא בירושלים סלע של מעשר שני ובא אצל שולחני לקנות בו פרוטות להוציאם לצרכי סעודה ולעולם ב"ש דוקא קאמרי בכל הסלע מעות שלא יצטרכו לקנות ב' פעמים וליתן ב' קולבנות וב"ה לא חיישי והשתא ניחא דלא תני לה בעדיות אבל סוגיא דירושלמי איפכא דב"ש מקילים וב"ה מחמירים דחיישינן שמא יוזלו פרוטות א"נ שלא ישהה בעיר עד שיוציא את כולן ויפקידם בעיר עד רגל אחר והפרוטות מתעפשות:

לפני חכמים. בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז:) דהיינו רבי שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי:

ברביעית. כלומר ברובע סלע יקח ברביעית ממנו מעות שיקח כל ג' רביעית דינר [כסף] ורביעית דינר מעות:

ד' אספרי כסף. הדינר ה' אספרי ובאספרא אחד יקח מעות:

יניחנו בחנות. סברי ב"ש דאין פורטין כלל אלא מניחה אצל חנוני ואוכל כנגדה עד שתכלה ובירושלמי (שם) אמרי' מאי טעמא דשמאי שמא ישכח ויעשה אותן חולין:

משנה י

מקצת בניו טמאים בירושלמי (לקמן פ"ג הל' ב) אמר דקיימא לן טבל ועלה אוכל במעשר ואם לא טבל לא:

שהטהורים שותים. בירושלמי (שם) דייק בה מה אנן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב כלומר דאמר מעכשיו יהא מחולל כפי מה שמגיע לטהורים נמצא הכל מעורב ואף הטמאים שותים מעשר ואם באומ' לכשישתו למפרע חולין שתו כלומר ואין הסלע מתחלל על מה ששתו אלא הן קיימים באומר מכבר לכשישתו כלומר מעכשיו יהא מחולל לכשישתו בירושלמי בטמאים טומאת מת שאין כלי חרס מטמא מאחוריו אבל בטמאים טומאת זיבה שהוא מטמא בהסט לא בד"א בשאין אחר מערה אבל יש אחר מערה אפי' טמאים טומאת זיבה:

פרק ג

משנה א

לחלק שתטול שם חלק בהן דאסור לפרוע חובו ממעשר שני אע"פ שגם זה אוכלו בירושלים:

אלא אומר העלם שנאכלם. אמר בירושלמי (הל' א) מה בין האומר [לחלק כו' ומפורש] בפ"ח (מ"ד) משביעית:

מתנת חנם. פירש בריש מכילתין ובריש פ' בתרא דע"א (דף סב:) דמייתי ההיא דחמרין שהיו עושין בפירות שביעית שכרם שביעית ומפרש דיהבינן להו בצד היתר כדתנן הכא היינו מתנת חנם:

משנה ב

שהוא ממעט באכילתו של מעשר מפרש בירושל' (הל' ב') משום דתרומה אסורה לטבול יום ובפ' כל הזבחים שנתערבו (זבחים דף עו:) גרסינן מפני שממעט באכילתה משמע

דאתרומה קפיד כדפירש שם בקונט' שממעט מקום אכילתו דעכשיו לא יאכלנה אלא בירושלים ואסורה השתא לאונן וסתם תרומה שריא כדאיתא בפ' הערל (יבמות דף עג:) ואין גירסא זו מכוונת דאמעשר קפיד ולא אתרומה כדמוכח ממתני' דמייתי עלה מזבחי שלמים אם הקל בזבחי שלמים שמותר לקנות בהמה לזבחי שלמים כדאיתא בפ"ק (מ"ג) אע"פ שממעט באכילת מעשר טובא דיכול לבוא לידי פיגול ונותר וטמא תני בירושל' (שם) אין לוקחין שביעית בכסף מעשר אמר ר"י מחלוקת [כלומר] והלכה כרבי שמעון דשרי במתני' וכמו כן לא חייש הכא אע"פ שממעט באכילת מעשר דאסור לאחר הביעור משום שביעית וכי האי גוונא פליגי במסכת שביעית פ"ח (מ"ז) דתנן אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול ור' שמעון מתיר שלא יביא שמן לידי פסול לאחר הביעור מפני ירק שביעית שנתבשל בו אמר רבי יונה דברי הכל היא אוכלי תרומה זריזין הם התיב ר' חנינא קומי רבי מנא והתנן (פסחים פ"ט מ"ח) נתערב בבכורות רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו ותני עלה יאכלו כחמור שבהן א"ל אוכלי פסח בשעתו זריזין הם כאוכלי תרומה תדע לך שהיא כן דתנינן (שבת פ"א מ"י) אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצלו מבעוד יום ותנן (שם) משלשלים את הפסח לתנור עם חשיכה ומוכח בסוף מי שהיה טמא (פסחים דף צח:) ר' שמעון לטעמיה דמביאין קדשים לבית הפסול דתנן אשם שנתערב בשלמים רבי שמעון אומר ישחטו ויאכלו כחמור שבהן:

משנה ג

וצריך להם לשאר דברים שלא לאכילה ושתיה וסיכה:

ולחבירו פירות והוא אוהבו שיתחלל מעותיו עליהן:

אוכל פירותיו. דאין מעשר שני נאכל אלא לטבולי יום:

ולא יאמר כן לעם הארץ. שאין נזהר לאוכלן בטהרה:

אלא בדמאי. כלומר במעות מעשר שני של דמאי משום דבדמאי הקילו:

משנה ד

פירות בירושלים. כולה מתני' בשיש לו מעות וצריך להן ולחברו פירות:

משנה ה

נכנסין ואין יוצאין. משום דקלטן מחיצות:

רשב"ג אומר אף הפירות. מפרש בירושלמי (הל' ג) כדי לעשות עיסה ולחזור כלומר אין יוצאין לפדות כדאמר בפרק הזהב (בבא מציעא דף נג:) דמחיצה לקלוט דרבנן אלא פעמים יש רחים ותנורים בזול ומוציאן לתקנן ומחזירן לירושלים ואוכלן:

משנה ו

שנגמרה מלאכתן. כדתנן בפ"ק דמעשרות (מ"ה) איזהו גורנן למעשרות:

ועברו בתוך ירושלים. בעודן טבל:

יחזור מעשר שני שלהן. קסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כדאשכחן בריש הזרוע (חולין דף קל:) והרי קלטוה מחיצות:

ושלא נגמרה מלאכתן. כגון סלי ענבים לגת סלי תאנים למוקצה לעשותן קציעות אבל סלי תאנים וענבים לאכילה גמר מלאכתן הן:

ר' שמעון בן יהודה בשם רבי יוסי. [ס"ל] מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין דמוקי פלוגתייהו בנגמר מלאכתן ואמרו ב"ה יפדה ויאכל בכל מקום ודוקא לענין מחיצה לקלוט דרבנן אבל לענין שאר דברים סבר כמי שהורמו דמיין כדאיתא בפרק בתרא דמכות (דף כ:):

והדמאי. כלומר טבל של דמאי נכנס ויוצא ונפדה אבל מעשר של דמאי לא ונקט הך סיפא דאפי' תנא קמא מודה. תניא בתוספתא (פ"ב) רבי שמעון בן יהודה בשם רבי יוסי כך אמרו ב"ה לב"ש אי אתם מודים בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום אף פירות שנגמרה מלאכתן כיוצא בהן אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיכול להפקירן להוציאן מידי תרומה ומעשרות אמרו להן בית הלל אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא לעשותם תרומה ומעשר עד שירימו פי' יכול לעשותם תרומה ומעשר על מקום אחר כגון תרומה ומעשר ראשון דלא בעו חומה והוא הדין דמצי למימר דממקום אחר יכול לעשר על אלו ונמצא אלו כולן חולין ובירושל' יש גירסא אחרת אמרו להן ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות וגירסא דתוספתא עיקר וטעות סופר בירושלמי דתנן בסוף פ"א דפאה (מ"ו) ונוטל משום הפקר ופטור מן המעשר עד שימרח משמע הא מירח חייב ולא מסתבר למימר דתיתי מתני' כב"ש ומיהו אין כל כך תימה דהא רישא נמי סתמא כב"ש דקתני לעיל נותן פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח ואמרי' עלה בירושלמי (הל' ה) דב"ש היא דאמרי הפקר לעניים הפקר ושם פירשנוה במקומה ועוד יש ליישב ההוא דנוטל משום הפקר לפי גירסת ירושל' דהכא אף כב"ה ואיירי התם כשמירח בבית ולא הכניסה במוץ שלה והכא בשמירח בשדה:

משנה ז

שהוא עומד לפנים. פירשנוה בסוף פ"ג דמעשרות (מ"י):

כלפנים. לענין קדשים קלים ומעשר שני ושילוח מצורעים:

בתי הבדים. שעושין שם השמן:

משנה ח

בגויות בקודש. בתוך העזרה וגגותיהם קדש בפ' כיצד צולין (פסחים דף פו.) פריך לרב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו ומשני רב חסדא בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה:

תוכן קודש. כולה מתני' לענין אכילת קדשי קדשים ושחיטת קדשים קלים ולהתחייב עליהן משום טומאה כדתניא בתוספתא. דתניא בתוספתא (פ"ב) לשכה בנויה בקודש ופתוחה לחול תוכה חול וגגה קודש אין אוכלין בה קדשי קדשים ואין שוחטין בה קדשים קלים ואין חייבין עליהן משום טומאה בנויה בחול ופתוחה לקדש אע"פ שאין מקיימין כן תוכה קדש וגגה חול ואוכלין בה קדשי קדשים ושוחטין בה קדשים קלים וחייבין עליה משום טומאה בנויה בקדש ופתוחה לקדש ולחול כולה קדש בנויה בחול ופתוחה לקדש ולחול כולה חול בנויה בקדש ובחול ופתוחה לקודש ולחול כגון לשכת בית המוקד תוכן וגגותיהן מכנגד הקדש ולקדש קודש מכנגד החול ולחול חול בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נו.) מסיק בנויות בחול ופתוחות לקדש דאין שוחטין ואין חייבין והאי דאוכלים לפי שהתורה רבתה אכילות הרבה מדכתיב (ויקרא ו':ט') בחצר אהל מועד יאכלוה:

משנה ט

באב הטומאה. כגון שרץ ונבלה וכיוצא בהן:

ולד הטומאה. מגע שרץ ונבלה שנגע בהן המעשר ונעשה שני:

יפדה. כדדרשי' בפרק הזהב (בבא מציעא דף נג:) דמעשר שני שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים דכתיב לא תוכל שאתו (דברים י"ד:כ"ד) ואין שאת אלא אכילה דכתיב וישא משאת (בראשית מג):

בין בפנים. נטמא:

בין בחוץ. נטמא:

ויאכל בפנים. מפרש בירושל' (הל' ה) שלא יאמרו ראינו מעשר שני שנכנס ויוצא ופריך מעתה לא יפדה שלא יהיו אומרים ראינו מעשר שני בירושלים נפדה ומסיק קול יוצא ליוצא ואין קול יוצא לפדוי:

חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ. בירושלמי (שם) פריך מה בין אב הטומאה בין בפנים בין בחוץ זה וזה לא דבר תורה הוא ומשני משעת שנטמא בפנים מחיצתו תופשתו בחוץ אין מחיצתו תופשתו כלומר כשנכנס טהור המחיצה קולטתו ולא כשנכנס טמא ופליגי בירושל' (שם) בר קפרא ור' יוחנן בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה ולד

הטומאה מדבריהן ור' יוחנן אמר זה וזה דבר תורה ופריך לרבי יוחנן אליבא דבית שמאי מה בין אב הטומאה בחוץ מה בין ולד הטומאה בחוץ זה וזה לא דבר תורה הוא כמו כן פריך לבית הלל דאמר הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים מה בין ולד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים לא זה וזה דבר תורה הוא וכמו כן מקשה לבר קפרא על דעתיה דבית הלל דאמרי הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים מה בין ולד הטומאה בין מבחוץ בין מבפנים זה וזה לא מדבריהם הוא ומשני לבר קפרא כשהכניסו על מנת שלא תתפשנו מחיצה לפי שהוא טמא דרבנן וכה לא מיתרצן קושיות דרבי יוחנן והדר פריך מעשר שני טהור שהכניסו על מנת שלא תתפשנו מחיצה אין מחיצה תופשת כלומר והאי נמי דבר תורה טהור:

משנה י

ר' יהודה אומר יקבר. בפ"ב דפסחים (דף לח.) מייתי לה ומפרש בירושלמי (הל' ו) מאי טעמא דר' יהודה כסף ראשון ולא כסף שני אלא אינון מתיבין ק"ו והוא אותיב לון ק"ו כלומר לדידי אית לי קרא לדידכו דאמריתו קל וחומר ק"ו פריכא הוא וכן בפרשת עשר תעשר דריש ליה מדכתיב כסף ראשון ולא כסף שני ובאלה הדברים רבה תניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך ר' יהודה אומר אף הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא טעון פדיה ודין הוא ומה מעשר עצמו שנטמא יפדה הלקוח לא כל שכן ת"ל כסף כסף ראשון ולא כסף שני אין לי אלא טהור טמא מנין ת"ל כסף כסף ראשון ולא כסף שני ג' כספים נאמר בענין אחד למעשר טהור ואחד למעשר טמא ואחד ללקוח מעשר טמא והא דאמר בפרק הזהב גבי סלעים על דינרים דהכסף כסף ריבה יש לחלק בזה שנגמר כאן פדיונו לגמרי וקנה פירות למעשר שני ואם היה טהור לא היה נפדה כדתנן לעיל בפ"ק (מ"ה) מזיד יעלו ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו ובתוספתא (פ"ב) אמרו לו החמיר בטפלה יותר מן העיקר אמר להם מצינו שהתמורה טפלה חמורה מן העיקר שהתמורה חלה קדושה על בעלת מום ואין יוצאה לחולין ליגזז וליעבד כדתנן בפ"ב דתמורה (דף טז:) והקדש אינו חל על בעל מום קבוע דתנן בפ"ב דבכורות (דף יד:) ואם קדם מום קבוע להקדשן יוצא לחולין ליגזז וליעבד והא דפרכי' בריש איזהו מקומן (זבחים דף מט.) כלום מצינו טפל חמור מן העיקר ולא והרי מעשר דהוא נפדה ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה לר' יהודה והא דשני התם לא אלימא קדושתיה למתפס פדיונו ולאו משום שיהא טפל חמור מן העיקר טעמו של רבי יהודה דטעמא מקרא אלא מהתם לא גמרי' ואית ספרים דגרסי התם נטמא אין לא נטמא לא ומדרבנן פריך דמעשר טהור חוץ לירושלים [נפדה] ולקוח טהור אינו נפדה וקשה לגירסא זו דאדמקשו ליה רבנן לרבי

יהודה תחמיר בטפלה יותר מן העיקר תיקשי להו לדידהו כיון דקרי ליה גמרא טפל חמור מן העיקר כי האי גוונא אבל אי מדר' יהודה פריך ניתא דהאי דטהור נפדה ברחוק מקום ולא לקוח לא חשיב טפל חמור שהמעשר נפדה כדי לקנות בדמיו בירושלים בקר וצאן ויין ושכר כדכתיב בכל אשר תאוה נפשך אבל אם לקח פירות חוץ לירושלים כדי לאכלן בירושלים הרי זה כאילו קנאן בירושלים דלא חזו לפדיה:

שאינו נפדה טהור ברחוק מקום. מכאן קשה לפי גרסת הספרים דגרסי' בריש דמאי (פ"א מ"ב) ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות ושם פירשנו:

משנה יא

על ידי עורו. ומפרש בירושלמי (שם) ר' יוסי בשם ר' יוחנן צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית ליטען העמדה והערכה ור' שמעון לטעמי' דאמר יפדה לטמא דאמר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה בפ' שני דבכורות (דף יד:):

ושרטו ונטמא יפדה. תנא קמא לא עביד שחטו כמת אלא כפירות הואיל והוכשר לאכילה אבל רבי יוסי עביד ליה כמת אבל לקחו שחוט אפי' רבי יוסי מודה שהוא כפירות דלא שייך בהו העמדה והערכה:

משנה יב

למעשר שני. להכניס בהן יין שכבר נקרא שם מעשר שני עליו:

אע"פ שגפן. מלשון מגופה שסתם פיהן לאחר שנתמלאו יין לא קנה מעשר שאין הקנקן נתפש בקדושת מעשר:

זלף לתוכו סתם. הכניס לתוכו יין של טבל:

עד שלא גפן. מפרש בירושלמי (שם) ר' חייא בשם ר' יוחנן כיני מתני' אם עד שלא גפן קרא שם לא קנה מעשר אם משגפן קרא שם קנה מעשר נתפש הקנקן בקדושת מעשר וטעון חילול כיין אם בא לחללו על הכסף וטעמא כדאמר התם ר' זירא אמרה תורה פודאהו במקדש וכונסהו בגבולין מה במקדש יצא קנקן [לחולין אף בגבולין נתפש קנקן] למעשר כלומר פודאהו במקדש שיתן הכסף בירושלים ביין ובשכר כדכתיב ואם קנה כדי יין סתומות יצא קנקן לחולין כדתנן בפ"ק (משנה ג) ובבכל מערבין (דף כז:) שלוקחין יין על גב קנקנו ונתחללו עליהן מעות מעשר אפי' דמי הקנקן כעל יין שבתוכו והוא הדין בגבולין דנחשב (היין) הקנקן כיין שבתוכו וצריך לחלל הקנקן עצמו:

עד שלא גפן עולות בק"א. בתרומה איירי שנתערב בק' חביות של חולין ותנן בסוף מסכת ערלה (פרק ג משנה ז) דחביות סתומות מקדשות בכל שהן אבל פתוחות לא ומשמע

בירושלמי (שם) דעד שלא גפן דהכא אקריית שם קאי דגרסינן התם עד שלא גפן קרא שם תרומה עולות בק"א ואם משגפן קרא שם תרומה מקדשות בכל שהן:

עד שלא גפן תורם מאחת על הכל. הכניס יין של טבל לחביות כל זמן שלא גפן נחשב מוקף ותורם מאחת על הכל אבל משגפן לא חשיב מוקף ותורם מכל אחת ואחת והשתא ניחא מה שרגילין להקשות בפ"ק דנדה (דף ב:) גבי בודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה כל ג' ימים ודאי דכיון דבעי מוקף היאך אפשר שלא ידע אי חומץ או יין ולפי מה שפירשתי ניחא דלא בעינן מוקף בנגיעת היין אלא שלא גפן ומסיק בירושל' (שם) בד"א בשל יין אבל של שמן בין עד שלא גפן בין משגפן לא קנה ועולות בק"א ותורם מאחת על הכל:

משנה יג

בית שמאי אומרים פותח ומערה. אהא דאמר משגפן תורם מכל א' וא' קאי דאם אינו רוצה לתרום מכל א' וא' קאמרי ב"ש דאין לו תקנה אלא אם כן פותח כל החביות ומערה כולן לגת ותורם וב"ה סברי דאין צריך דמאחר שפותח במגופות חשוב מוקף ותורם מאחת על הכל ופריך בירושלמי (שם) א"ר חנינא קשיא על דב"ש מה בינה לחמשה שקין בגורן שמא אין תורם ומעשר מזה על זה כי היכי דהאי חשיב מוקף האי נמי חשיב מוקף ובפ' כשם (דף ל.) משמע גבי עיסה לענין חלה דבעינן נגיעה במן המוקף ויש לחלק בין עיסה לשאר דברים אי נמי הכל שוה אלא מטמאה וטהורה מקפיד על תערובתן ואמרי' בירושלמי פרק ב' (הל' ג) דחלה דבר שמקפיד על תערובתן אין הכלי מצרף עיסה טהורה לעיסה טמאה עשו אותם כדבר שמקפיד על תערובתן בעיסה תחלה אבל בעיסה שניה אין לשני מגע א:ל טבל כלומר דלאו כחלה דמו ולא הזכיר צירוף כלי אלא לאשמעינן דאפילו כלי אין מועיל בדבר שמקפיד על תערובתו ולדבר שאינו מקפיד אפילו בלא כלי מועיל כדאמרינן בפרק אלו עוברין (פסחים דף מו.) גבי לא תקרא לה שם עד שתאפה דאמר בירושלמי (פסחים פ' ג' הל' ג) ר' ירמיה בעי וישליכנה ויפרידנה לאויר הבית ויקרא לה שם וקאמר התם גבי ב' חצאי זיתים דאויר הבית מצרף לאחד ותימה דמדכתיב ממנו דרשינן מוקף בירושלמי כדפרשי' בפ"ב דתרומות (מ"ב) ואם כן ניבעי שיהא הכל בכלי אחד כדאשכחן גבי מנחה בהקומץ רבה (דף כד) דדרשי' והרים ממנו (ויקרא ו':ח') מן המחובר שלא יביא עשרון בב' כלים ויקמוץ ועוד משמע התם דאפילו אנח קפיזא בקבא אע"ג דעריב מעילאי כיון דפסקי מחיצתה מתתאי לא חשיב מחובר וי"ל דשאני מנחה דתליה בקידוש כלי ובעינן קמיצה מכלי שרת משום הכי חשיבי כלים לאפסוקי והא דאמר בפ' הרי עלי עשרון (מנחות דף קו:) ואפשר דמייתו שיתין בחד מנא וחד בחד

מנא ואגע להו קומץ ההיא כגון עריבה של תרנגולין דאע"ג דמיפסקא מחיצתא חשיב מחובר משום דהוי כלי אחד כדאיתא בהקומץ רבה (שם) דהא דדרשי' בריש התודה (מנחות דף עז:) גבי תרומות לחמי תודה והקריב ממנו (ויקרא ז':י"ד) מן המחובר לא כמו שפי' בקונטרס שיהיו הכל בכלי אחד מכיון דלא בעי קידוש כלי דאין מתקדשים אלא בשחיטת הזבח אלא להצריך כלי משום מוקף מידי דהוה אתרומות דגן וחלה ומעשר דידהו יליף התם מתרומת מעשר והא דדריש התם (שם כג) ואת כל חלבו ירים ממנו מן המחובר שלא ינתח הבשר עד שיטול האימורין כל אחד נדרש לפי ענינו:

בד"א. דמשגפן קרא שם קנה מעשר במקום שדרכן לימכר סתומות דכי האי גוונא בירושלים קנקן טפל ליין כדתנן בפ' קמא (משנה ד) ויוצא לחולין הילכך בגבולין נמי קנה מעשר אבל במקום שדרכן לימכר פתוחות לא יצא קנקן לחולין בירושלים אלא [צריך] לאכול כנגדן הלכך בגבולין נמי לא קנה מעשר:

ואם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה יצא הקנקן לחולין לא בעי למימר שימכור מעשר שני במדה דאין מעשר שני נמכר כדתנן בריש מכילתין דאין מוכרין אותו ואין מחליפין אותו אלא משום דאמרי' בירושלמי (פ"ק הל' ב) כדפרשינן בפ"ק דאם היה המוכר או הלוקח אומן נעשה כלוקח יין בפני עצמו והקנקן בפני עצמו ואין יוצא הקנקן לחולין מידי דהוה אמוכר במדה והוא הדין בגבולין אם הוא אומן דמשגפן קרא שם לא קנה מעשר דכל היכא דבירושלים אין הקנקן טפל ליין בגבולין נמי אין הקנקן טפל ליין והשתא הכי קאמר אם רצה להחמיר על עצמו זה האומן שהוא כמוכר במדה שכנס היין בקנקן וגפה וקרא שם ומן הדין כיון שהוא אומן יצא הקנקן לחולין ולא קנה מעשר אלא אם רצה יכול להחמיר על עצמו:

חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה. מילתא דר' שמעון לא מפרשה אלא ע"פ הירושלמי והתוספתא (פרק ב) דתניא התם אבל הפקיד לתוכה רביעית של חולין לא קנה מעשר ואמרינן בירושלמי אמר רביעית של חולין בחבית זו יצא קנקן לחולין אמר ר' חייא בשם ר' יוחנן מתני' אמרה כן ר' שמעון אומר אף האומר לחברו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין ועל זה קאי ר"ש דקאמר תנא קמא דאם משגפן קרא שם קנה מעשר ואשמעי' ר"ש דדוקא שקורא שם לכל היין [אבל] אם אמר כל היין מעשר חוץ מרביעית אע"פ כשבא למכור לחברו אותו רביעית אומר לו חבית זו כלומר רביעית זו אני מוכר לך חוץ מן הקנקן שאני רוצה לשייר בשביל מעשר שני שבתוכה אפי' הכי לא נעשית הקנקן טפל למעשר ויצא הקנקן לחולין ולא קנה מעשר:

פרק ד

משנה א

כשער מקומו. כשער מקום שהוא בשעת פדיה בין להקל בין להחמיר:

השבח לשני. בעיר דמיו יקרים והשבח למעשר שני:

ויציאות מביתו מביתו משלם מה שהוציא להביאו בעיר:

משנה ב

בשער הזול. מפרש בירושלמי (הל' א') א"ר ירמיה כמה בר נשי בעו בערובתא בפתי רמשא מנשייא קלען ומעביר עליהון ומתיין פריטין ומפריקנא פי' בערובתא בערב שבת בפתי רמשא סמוך לחשיכה מנשייא קלען מן הנשים הסורקות ראשיהן וקולעות שערן ומעביר עליהם דוחק עצמו לקנות מהן פירות דאדם הדוחק לחזר כל כך בכל המקומות הולך עד שקונה בזול:

כמות שהחטני לוקח. דרך חנוני לוקח בזול ומוכר ביוקר:

כמות שהשולחני פורט. כששמין מעשר שני בפרוטות ובא לחלל הפרוטות על הסלע מונה פרוטות בסלע כמו שהשולחני מוכרם:

ולא כמו שהוא מצרף. שנותן מעות ולוקח סלע שמצרף בזול ובתוספתא (פ"ג) תני הפורט דינר כסף למעשר שני כמו שהשולחני פורט ולא כמו שמוכר המצרף דינר זהב למעשר שני כמו שהשולחני פורט ולא כמו שהוא מצרף:

אכסרה. בלא מידה ובלא משקל כדתניא בתוספתא (שם) אין פודין מעשר שני אכסרה כיצד היו לו פירות מרקיבין מעות מחלידין לא יאמר כמה אדם רוצה ליתן בצבור זה וכמה אדם רוצה ליתן בכרי זה אלא אומר כמה אדם רוצה ליקח פירות בסלע וכמה אדם רוצה ליקח מעות בדינר:

על פי עד אחד. על פי שומת לוקח אחד:

שאין דמיו ידועין. צריך בקיאות יותר משום הכי בעי שלשה ואמרי' בפרק קמא דסנהדרין (דף יד:) בשלשה לקוחות ולא בשלשה שאינם לקוחות ואפי' אחד מהן בעלים או נכרי:

שהקסים בפרק קמא דסנהדרין (שם) תני יין שהקריס והכל חד והוא כשהיין מתחיל להחמיץ קסס מלשון פריו יקוסס (יחזקאל יז):

משנה ג

שמיסיף חומש. כדכתיב אם גאל יגאל איש ממעשרו (ויקרא כז) על מעשר שני שלו מוסיף חומש ולא על מעשר שני של חברו:

[**של סלע ואיסר קודם**. מפני שמוסיף על הקרן] בפ' המקדיש שדהו (ערכין כז:) פריך ממתני' דהכא אמתני' דהתם דמשמע גבי הקדש בחומש עדיף ומשני התם דחומשא רווחא דהקדש הוא חומש עדיף הכא דחומשא רווחא דבעל הבית הוא קרנא עדיפא תיפרוק שפיר ובירושלמי (הל' ב) מסיק טעם אחר דפריך ואין חומשא מרובין על תוספתו של זה א"ר בון והוא שיכול להערים עליו ולפוטרו מחומש:

בין שניתן לו במתנה. בפ' האיש מקדש (קידושין דף נד:) דייקינן מני אי רבי מאיר מי מצי יהיב ליה מתנה הא מעשר ממון גבוה הוא אלא לאו ר' יהודה היא ומסיק לעולם רבי מאיר והכא במאי עסקינן כגון דיהיב ניהליה במתנה בטיבלא וקסבר מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין:

משנה ד

מערימין. לפדותו בלא חומש ומפרש בירושלמי (הל' ג) למה מערימים עליו מפני שכתוב בו ברכה ולמה פודין אותו בשער הזול מפני שכתוב בו ברכה:

ופדה לך. כלומר פדה לעצמך כדתני בתוספתא (פ"ד) ובלבד שלא יאמר פדה לי בהן את מעשר זה אבל כשפודה לעצמו אע"פ שפודה במעות של בעל הבית אינו מוסיף חומש והכי תני בירושלמי (שם) פדה לי משלך פדה לך משלי אינו מוסיף חומש א"ר יוחנן כל מעשר שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש רבי יוסי בר בון בשם רבי יונה טעמא דר' יוחנן ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו (ויקרא כד) כדי שיהא הוא ופדיונו משלו ודייק בירושלמי (שם) גבי שפחתו העבריה מה אנן קיימין אם בגדולה זכתה בה בסימנין כלומר מאי בעיא גבה ואם בקטנה קטן זוכה בתמיהא ומשני כמאן דאמר קטן תורם [ופריך אפי' למ"ד קטן תורם] וכי קטן זוכה ומשני על דעתי' דרבנן דתמן ניחא דתמן אמרי בשם רב נחמן כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור ונוטלו המוצא בידו כמוצא באשפה אגוז ונוטלו צרור ומשליכו יש גזל מפני דרכי שלום אגוז ומצניעו ומחזירו לאחר זמן גזלו גזל זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים רב הונא אמר כשם שזוכה לעצמו כך זוכה לאחרים אבל מודה שאין מתנתו מתנה שנאמר (שמות כ"ב:ו') כי יתן איש מתנת איש מתנה ואין מתנת קטן מתנה לענין שבועה דרשי' בפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב.) כי יתן איש ואון נתינת קטן כלום מ"מ משמע הכא דמתני' איירי בזכיה לעצמו כדפרישית וניחא מתני' לרב נחמן בר יעקב דאמר זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וקשה דבפ' התקבל (גיטין דף סד:) דדייק ממתני' דזוכה בין לעצמו בין לאחרים ופריך מינה למ"ד זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים ובכל הספרים כתוב הא לכם מעות

הללו ופדו בהן מ"ש ושמא ברייתא היא ומזכה להם המעות והן פודין המעשר לבעה"ב ולא לעצמן ונמצא בפדייתו כזוכה לאחרים ואין זה כעין משנתנו:

מפני שידן כידו. דמה שקנה עבד קנה רבו ובניו קטנים נמי ידן כידו כדתנן בפרק שנים אוחזין (בבא מציעא דף יב.) דמציאת קטן לאביו:

משנה ה

היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחברו הרי פירות הללו נתונין לך כו'. והמעשר שני שם ורוצה להערים ולפדותו בלא חומש ואין בידו מעות בריש הזהב דייק מהכא דאין מטבע נקנה בחליפין דמשמע טעמא דאין בידו מעות הא יש בידו מעות יהיב ליה להאיך ופריק דהכי עדיפי טפי דהוה ליה נכרי ואי אמרת מטבע נקנה בחליפין ניקני ליה אגב סודר:

משנה ו

משך הימנו פירות מעשר בסלע. הא דתנן בריש מכילתין אין מוכרין אותו היינו להוליכו לירושלים דבקדושתיה קאי והכא במוכרו להתחלל במה שיקבל הימנו ומעשר חולין ביד הלוקח:

ולא הספיק לפדותו. ליתן הסלע למוכר עד שהוקר ועמד בב' סלעים:

ניתן לו סלע. ודיי לו וסלע אחד מרויח הלוקח ולא הויא משיכה דמעשר כמשיכה דהקדש דתנן בפ"ק דקידושין (דף כח:) רשות גבוה בכסף. ומפרש בגמרא כיצד:

וסלע של מעשר שני שלו. דבאותו סלע שנותן למוכר אינו מתחלל כ"א חצי מעשר כיון דהשתא מיהא שוה ב' סלעים וחצי האח' מחלל והוא שלו והיינו דתני וסלע של מעשר שני שלו דלא תימא כל המעשר נתחלל בסלע שנותן למוכר דשוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל להכי אשמעי' דמחללו על סלע והוא שלו ושניהן טעונים הבאת מקום המוכר והלוקח:

עד שעמד בסלע. שהוזל:

נותן לו סלע מחולין וסלע של מעשר שני שלו. ב' סלעים שנתחייב לו יתן לו האחד מחולין זה שנתחלל עליו מעשר שני שאינו שוה עכשיו אלא סלע והאי שלו אינו כשלו דרישא אלא כלומר מלבד סלע של חולין שנותן למוכר נותן לו סלע עדיין של מעשר שני שלו ותרוייהו אנותן לו קאי ואע"פ שהמעשר נקנה במשיכה ללוקח קודם שיפרע לו המעות שהמעשר מחולל עליהן לא נחשב כפורע חובו ממעות מעשר שני כדאמר ר' יוסי בירושל' שמשעה ראשונה מעשר שני חייב לו על מנת כן משכו:

ואם היה המוכר עם הארץ נותן לו מדמיו. כלומר אין נותן לו דמי' קדושי' בתורת מעשר אלא מדמיו של חולין נותן לו ומחלל המעשר על מעות אחרים ואוכלם בירושלים דאין מוסרים ודאי לעם הארץ כדתנן בפרקין דלעיל (מ"ג) ולא יאמר כן לעם הארץ ואע"פ שמתחלה לשם כך משכו אסור ואית דמפרש מדמיו לשון דמאי שנקראת י' בלשון אוכלו מדמיי שלו דאם יש לו דמי מעשר שני של דמאי נותן לו דמוסרים דמאי לעם הארץ:

משנה ז

ולא קרא שם מפרש בירושלמי (הל' ד) שלא אמר זה פדיונו של מעשר שני:

צריך לפרש. ולומר זה פדיונו:

על עסקי גיטה וקידושיה. או קידושיה:

ר' יוסי אומר דיו. בפ"ק דקדושין (דף ו'.) אמר רב הונא אמר שמואל והוא שעסוקין באותו ענין וכי האי גוונא י"ל בפדיון מעשר שני ופליגי תנאי התם דרבי אלעזר ברבי שמעון אומר אע"פ שאין עסוקין באותו ענין ופריך ואי לא עסוקין באותו ענין מנא ידעה מאי קאמר לה ומשני אביי מענין לענין באותו ענין:

משנה ח

המניח איסר. לחלל עליו מעשר שני וחילל ואכלו עליו עד חציו ונמצא חציו אחר עדיין חולין:

והלך למקום אחר. והרי יוצא שם אותו איסר בפונדיון מחמת שהאיסרים יקרים שם או מחמת שהפירותזלין שם ומה ששוה במקום הראשון איסר אין שוה כאן רק חצי איסר נמצא חצי שהניח שוה איסר שהפונדיון ב' איסרין לפיכך אוכל עליו עוד איסר:

המניח פונדיון. של חולין לחלל עליו מעשר שני:

ואכל עליו חציו והלך למקים אחר. וזל הפונדיון ואין שוה אלא איסר לא נאמר כיון שאינו שוה אלא איסר הרי אכל כולו אלא אוכל עליו עוד פלגא ובתוספתא (פ"ד) קתני זה הכלל עד שלא פדאו מה שהשביחו השביח לשניהן ומה שפגם פגם לשניהן ומשפדאו מה שהשביח השביח לשני ומה שפגם פגם לשני למעשר שני:

המניח איסר של מעשר שני. בחבר שראה עם הארץ שחילל מעשר שני על איסר איירי ובסתמא כמו כן הפריש מעשר ראשון ואמרי' בירושלמי (הל' ה) ר' חנינא בשם ר' יסא דר"א הוא דאמר הנאמן על השני נאמן על הראשון הלכך כשראהו מחלל פירות מעשר שני על איסר ועירבן עם פירותיו תנינן דכמו כן הפריש הראשון ותרם עליו תרומת מעשר ממקום אחר ואח"כ עירבו ונמצאו בידו פירות מתוקנים שוה אחד עשר איסר ואחד ממאה באיסר פי' אחד ממאה בכל איסר ואיסר של י"א דהיינו י"א [פעמים א'] ממאה

באיסר [והוא תשיעית האיסר דט' פעמים י"א הוא צ"ט] שכך עולה החשבון שהרי מה נפשך כיון שהמעשר שני איסר אחד נמצא שלאחר שהופרש מעשר ראשון נשארו י' איסרין הוסיף על העשרה מעשר ראשון שהופרש עליהן [ממקום אחר ועירב הפירות יחד] היינו איסר אחד ואחד מט' באיסר תשיעית מלגיו דהוא עישור מלבר ונמצא בין הכל י"א איסרין וא' מט' באיסר ואותו אחד מט' באיסר הוא אחד ממאה שבכל דכשתחלוק כל איסר ואיסר לט' חלקים נמצא הי"א צ"ט חלקים והיינו דקתני אחד מק' באיסר כלומר אחד מק' על כל אחד ואחד מלבר דהוא אחד מצ"ט על [כל] אחד מלגיו וכשתצרפם עולין לאחד מט' באיסר:

ב"ש אומרים הכל עשרה. כלומר נאמן על השני ואינו נאמן על הראשון:

בית הלל אומרים בודאי י"א. כלומר כשראה שהפריש מעשר שני מפירות שהן ודאי טבל אוכל עליו י"א כדאמרן אבל בפירות דמאי אם ראהו עושה [כן] אין אוכל אלא עשרה ואין נאמן על הראשון:

ירושלמי אמר שמואל לא מציא תניא אין יסב חדא לעשר צריך למיסב חד לק' אין יסב חדא למאה צריך למיסב חדא לאלף אין יסב חדא לאלף צריך למיסב חדא ליו"ד אלפים לא נתברר יפה ויתכן דאתא לפרושי עשרה דאם מחלל י' תאנים על איסר אחד הרי תיקן מאה ואם חילל מאה הרי תיקן אלף ואם חילל אלף תקן י' אלפים ועוד יש לפרש דאמתני' קאמר שמואל דלא שריא לאכול אלא י"א איסרים ואחד ממאה באיסר דהיינו כשיעור מעשר ראשון שהופרש על העשרה כמו שפירשתי ועלה קאמר שמואל דאם נטל אחד מיו"ד לתרומת מעשר ונתן לכהן אם כן אותו א' הוצרך להיות מק' שכך עולה תרומת מעשר ממאה של טבל ונמצא שתיקן ק' איסרים וכל זה יכול לאכול ואם יסב חדא למאה כלומר אפי' ראינו שנטל א' ממאה נתן לכהן יש לו לומר שכל אותן מאה של מעשר ראשון היו שמן המעשר נוטלין תרומת מעשר ומה שלא הפריש כי אם אחד אית לן למימר שכל האלף מעשר של י' אלפים והשאר הפריש ממקום אחר תרומת מעשר ונמצא אותו אחד שהופרש מי' אלפים וכל זה יכול לאכול ומיהו פירוש זה לא יתכן דלא אייריכא בתרומת מעשר כלל ואע"פ שאנו יכולין לפרש לענין חילול שאם חילל שוה איסר מפירות ששוין עשרה יש לי לומר שכולן מעשר מה שייך ליקח חשבון זה של י' וק' ואלף וכעין מימרא זו אמר שמואל גופיה בפ' אחרון דדמאי ושם פירשתי וכמו שפירשתי שם נופל לשון אין יסב חדא לעשרה ואין יסב חדא לק' ואין יסב חדא לאלף:

משנה ט

אפי' דינרי זהב עם הכסף. מפרש בירושל' (הל' ו) שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם להיות עושין כן לפום כן צריך מימר:

מצא בתוכן חרס. עם המעות:

משנה י

הוא חולין. דאין מתנדבין חרס ועל שם תוכו נכתב:

הוא קרבן. כלומר הקדש כדכתיב (נחמיה ו) על קרבן העצים:

להיות כונסין חולין לקרבן. והכל קרבן:

משנה יא

קו"ף קרבן. הקדש:

דל"ת דמאי. פירות שלקח מעם הארץ ובפ' האשה שלום (יבמות קט"ו.) כתוב בכל הספרים דלא תימא דמוע חולין שנתערבו תרומה בהם ואין בהם להעלות בק"א ואין נאכל אלא לכהן:

הסכנה. שצוו שלא לעשות [מצות]:

שמות בני אדם הן. והכל חולין שפעמים שאדם כותב אות אחת משמו לסימן ולדבריהן דרבנן קאמר להו דלדידיה אפי' כתוב בו קרבן תרומה כל התיבה שלימה הא קאמר בסיפא דפינה:

אשתקד היתה מליאה פירות ופינה. בפ' האשה שלום (יבמות קטו:) מפרש דתנא קמא סבר אם איתא דפנינהו מיגרר הוה גריר ליה ור' יוסי סבר אימור אישתלויי אשתלי אי נמי לפנחיה שבקיה כדי שיבדלו מהן בני ביתו פנחיה לשון שימור שתולה ממונו באדם חשוב כדי שלא יגזלו ממנו ודומה לו בהגוזל עצים (קג:) גבי הלוקח שדה בשם ריש גלותא ופנחיה בעלמא הוא דבעינא:

משנה יב

הרי אלו חולין. מה שמצאו ושל מעשר ניטל:

היה שם מנה. כלומר אמר לו אביו שיש שם מנה והלך ומצא מאתים מנה מעשר ומנה חולין:

ואם אמר לו שיש שם מאתים של מעשר ומצא מנה מעשר דמנה מונח ומנה מוטל וסתם מתני' רבי דפ"ק דפסחים (ד' י.) ולמאן דאמר בפ"ק דביצה (ד' י:) מחלוקת בכיס אחד אבל בב' כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל מיתוקמ' מתני' לכוליה עלמא בב' כיסין:

פרק ה

משנה א

קוזזות אדמה. רגבי אדמה ובערוך פירש עפר ובפרק מרובה (בבא קמא דף סט:) סימניה כאדמה דאיכא הנאה מיניה אף האי נמי כי מיפרקא שרי לאיתהנוי' מיניה ושל ערלה בחרסית במה שעושין ממנה כלי חרס סימניה כחרסית דלית ביה הנאה דכשזורעים בה אינה מוציאה כדי נפילה אף האי נמי דלית בה הנאה:

ושל קברות בסיד. סימניה דחיור כעצמות:

וממחה הסיד. במים ושופך סביב הקבר כי היכי דניחוור טפי ואמרי' בירושלמי (הל' א) מנין לציון שהוא טמא דכתיב (ויקרא י"ג:מ"ה) טמא טמא יקרא שתהא טומאה קוראה לו ואומרת לו פרוש ר' הילא בשם ר' שמואל בר נחמני דכתיב (יחזקאל ל"ט:ט"ו) ובנה אצלו ציון:

בד"א דעבדינן היכר לעוברים ושבים:

בשביעית. שהוא הפקר ובהיתר הם באים לאכול אבל שאר שני שבוע שהן באים לגזול יניחום ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות:

כל הנלקט מזה. מהכא פריך בפ' מרובה (ב"ק סט.) לרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דהכא חזינן דאע"ג דליתיה ברשותיה מצי פריק ותפיס פדיונו ולא לאחר שנלקט היו עושין כן דאם כן לא היו עושין תקנה לנאכל בנתים אלא מניח מעות קודם לקיטה ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט יהא מחולל ולא שייך ברירה בענין זה הואיל ואינו חל החילול עד שיתלקט דדוקא כל המתלקט חשיב התם ברירה דקאמר מעכשיו יהא מחולל מה שילקטו אח"כ והא דקאמר התם רבי דוסא לעיתותי ערב גבי הפקר של עניים הלוקטין שלא כדין אפי' מן השחרית היה יכול לעשות כענין שפירשתי אלא עצה טובה קמ"ל שלא יתפקרו עניים ללקט כיון שהפקיר. מכאן קשה למה שכתב בהלכות גדולות בסוף הלכות ערלה ופרי דשנת רביעית בתר דפריק להו אסור למיכל מינייהו עד דנפקא רביעית ואתיא חמישית ולא יתכן כלל דהכא משמע בהדיא דלאלתר שרי באכילה דאם כן מה הועילו צנועין בתקנתן ותלמיד טועה הגיה ותלה באילן גדול ופשטיה דקרא הטעהו דכתיב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה' וכתיב ובשנה החמישית תאכלו את פריו ואשתמיטתיה הא דדרשינן בפ"ק דר"ה (דף י.) ובשנה הרביעית ובשנה החמישית הא כיצד פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה ופעמים שבחמישית ועדיין אסורה משום רבעי פירוש משום דאזלינן בתר חניטה הלכך

אותן שחנטו בשלישית אע"פ שנלקטו ברביעית אסורים משום ערלה ושחנטו ברביעית אע"פ שנלקטו בחמישית אסורים משום רבעי:

משנה ב

כרם רבעי. שאמרה תורה קדש הלולים וגמר קדש קדש ממעשר שני שצריך להעלות פירות לירושלים או לפדותם להעלות הדמים לירושלים ותיקנו חכמים במהלך יום אחד לכל צד שלא יפדוהו אלא פירות עצמן יעלה ויאכלם שם כדפרשי' בפ"ק דביצה (דף ה.) כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ובירושל' (הל' ב) א"ר הילא בראשונה היו עושין בטהרה לנסכים ולא היו ענבים מצויות התקינו שיהא עולה לירושלים מהלך יום אחד משרבו א) המדות התקינו שיהא נפדה אפי' בכרם העומד בצד חומה לירושלים:

אימתי שירצו. אם יראו שיתמעטו הפירות יחזיר הדבר לכמות שהיה ומה שביקש רבי אליעזר להפקיר כרמו לעניים (ביצה פ"א דף ה.) לפי שלאחר חורבן נתמעטו הפירות ולא היה יודע שנמנו חבריו והתירו משום חורבן:

משנה ג

אין לו חומש. כשפודה ואפילו בעלים אין צריכין להוסיף חומש ואע"ג דבית שמאי לא ילפי קדש קדש ממעשר [מודה] דיש לו פדיון [ואין] צריכין להוסיף חומש כדדרשינן בריש כיצד מברכין (ברכות דף לה.) מדכתיב קדש הלולים:

ואין לו ביעור. בשנה הג' והששית של שמטה שהמעשרות מתבערים מן הבית שאסורים להשהותם יותר כדכתיב כי תכלה לעשר (דברים כ"ו:י"ב):

וב"ה אומרים יש לו. כדמפרשי' בפ' האיש מקדש (קידושין דף נד:) דילפינן קדש קדש ממעשר מה מעשר יש לו חומש ויש לו ביעור אף כרם רבעי כן ומשנה זו במס' פיאה פ"ז (מ"ו) ושם פירשנוה יפה:

משנה ד

על פי שלשה. הא דתנן בפ"ק דסנהדרין (דף יד:) נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בג' אין דמיו ידועים לאו אנטע רבעי קאי א) (דבטל) דתניא [עלה] איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין פירות שהרקיבו ויין שהקרים ולא קתני בהדיא איזהו כרם רבעי [וטעמא] משום דכולהו אין דמיו ידועין דמצריך לפחות היציאה כדתנן הכא ושמא הכא בעו ב"ד חשוב אע"ג דהתם גבי מעשר שני אמרינן בג' לקוחות אפי' אחד מהן נכרי ואפי' אחד מהן בעלים:

לפדות לו בסלע. כלומר ליקח לו מסלע כדאמרי' בירושלמי:

על מנת להוציא יציאות מביתו. יציאת הלקיטה כלומר כמה אדם רוצה ליקח לו פירות בסלע שעדיין מחוברין בעלין ויצטרך לשכור פועלים ללקט:
מניח את המעות. לאחר שישומו ג' כמה סלים העומדים ללקוט ראוי ליקח בסלע:
ואימר כל הנלקט מחולל על מעות הללו מכך וכך סלים בסלע. כמו ששמו הן אם ב' ב' ואם ג' ג':

משנה ה

ובשביעית פודהו בשויו. ואין פוחת מן הרבעי יציאות הלקיטה:
ואם היה נטע רבעי הפקר מבעלים אם בא א' וזכה בהן אין לו אלא שכר הלקיטה ולא אמרי' כיון דמהפקיר' קא זכי פטור מנטע רבעי ולא בעי פדייה אלא טעון הזוכה לפדותן או להעלותן לירושלים וא"ת שכר הלקיטה נמי לא יהא לו אלא יפדהו בשויו כמו בשביעית לא דמי דשביעית הואיל ודינו להיות הפקר ואין ראוי ליתן בו שכר לקיטה (את) להבעלים עצמן ופודין אותו בשויו אבל האי תחלתו היה עומד לפחות ממנו שכר לקיטה ולא פקע משום דאפקרי' וי"מ על מנת להוציא היציאות מביתו הוצאת הכרם חפירה וזמירה (מיכול) ובשביעית פודהו בשויו דכל הנך מלאכות לית ביה דאסירן בשביעית:
ובין שניתן לו במתנה. בפ' האיש מקדש (קידושין נד:) אמרי' מני אילימא ר' מאיר מי מצי יהיב ליה במתנה הא גמר קדש קדש ממעשר אלא לאו ר' יהודה ומסיק לעולם ר"מ וכגון דיהיב ליה כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור בערלה מפני שהוא כרי:
תני' בתוספתא (פרק ה) כרם רבעי אין פודין אותן ענבים אלא יין דברי ב"ש וב"ה אומרים יין וענבים הכל מודין שאין פודין במחובר וקצת הי' נראה הטעם שאין מועיל חילול במחובר משום דילפי' קדש קדש ממעשר ואין מעשר במחובר אבל אי אפשר לומר כן דמשמע במרובה (דף סט.) דמועיל דאמר לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט כלומר שקודם לקיטה צנועין מחללין ולא לאחר לקיטה שכבר זכו בהן אחרים ולא היה כח ביד הבעלים לחלל דמכח קושיא זו חוזר בו מכל הנלקט והא דאין פודין במחובר היינו לפי שאין בקיאין בשומא בעודו מחובר מידי דהוה אענבים לב"ש והא דמחללין במחובר גבי צנועים התם משום תקנה עביד שלא יכשלו ומה שלא היו מחללין כל הכרם בבת אחת פעמים שרוצים להוליך [שאר הפירות] בירושלים אי נמי לפי שאין מועיל חילול למה שגדל אחרי כן וגבי צנועין מה שהיו יכולין לתקן מתקנים ועוד דהגדל אח"כ אע"פ שיש לו מתירין מדאורייתא בטיל ברובא:

משנה ו

ערב י"ט של רביעית ושל שביעית. מפרשי' בירושלמי (שם) דכתיב (דברים יד) מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך יכול פעם אחת בשבוע אתה חייב לבער ת"ל מקצה שלש שנים יכול כיון שהגיע בראש שנה שלישית אתה חייב לבער ת"ל מקצה אין מקצה אלא בסוף בסוף שנה את מבער ואי את מבער בראש שנה אי בסוף שנה יכול בראשה של [רביעית ושל] שביעית ת"ל וכי תכלה לעשר כשתכלה לעשר את כל הפירות יכיל אף בחנוכה נאמר כאן מקצה ונאמר להלן מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות מה מקץ שנאמר להלן במועד אף כאן במועד אי מה להלן בחג הסוכות אף כאן בחג הסוכות ת"ל כי תכלה לעשר אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית:

תרומה ותרומת מעשר לבעלים. לכהנים:

ומעשר ראשון לבעליו. ללוי:

ומעשר עני לבעליו. לעניים ואיתא בפ"ב דביכורים (מ"ב) ומייתי לה בפ' הערל (יבמות דף עג) יש במעשר וביכורים מה שאין כן בתרומה (וקדשים) ביעור אלמא לא מיחייבי בביעור וי"ל דהכא בביעור של נתינה לכהן אבל התם בביעור שאוכלים אותו ומבערים אותו מן העולם כדתנן הכא מעשר שני והביכורים מתבערים בכל מקום שאף הכהן חייב לבערן והמעשר הי' נאכל עד זמן הוידוי שהיה במנחה בי"ט אחרון כדתנן בפרקין (מ"י) והיינו דפליג התם ר"ש גבי בכורים דקתני ור"ש פוטר כלומר דאין ביעור כביעור של מעשר שני כדקתני הכא ר"ש כדמפרש בפרק הערל משום דתרומה קרנהו רחמנא כדדרשי' ותרומת ידך אלו הביכורים דכתיב בהו ולקח הכהן הטנא מידך:

התבשיל שיש בו יין ושמן של מעשר שני וחשבו ליה ב"ה כמבוער לפי שאין ממשו ניכר וביר‍ושלמי (שם) אמרי' הכל מודין בפת ושמן שצריך לבער ביין ותבלין שהוא כמבוער מה פליגן בתבשיל ב"ש אומרים צריך לבער וב"ה אומרים א"צ לבער משמע שרוצה לומר פת ושמן שהוא בעין ויין ותבלין שהן בעין ופליגי בתבשיל הנעשה מפירות:

משנה ז

בזמן הזה שאין. בית המקדש קיים:

צריך לחלל על הכסף. ומפרש בירושלמי (שם) ומאי טעמא דב"ש וצרת הכסף בידך (דברים י"ד:כ"ה) ובלבד בידך וטעמא דב"ה מפרש בירושלמי (שם) אפי' מחללו מה מועיל אחד כסף ואחד פירות טעונין גניזה ומניח הפירות במקום המוצנע עד שירקבו:

משנה ח

שלא באו לעונת מעשר. קודם מירוח כל אחד כמפורש בפ"ק דמעשרות ובירושלמי (הל' ד) פריך ולא טבל הוא כלומר דאפי' הגיע לעונת מעשרות אמאי חייב בביעור כל זמן שלא הופרשו ומשני ר' זירא בשם שמואל יאות הוא אומר שטבל קרוי קודש ובראשונה היו סבורין דאפי' קודם מירוח קרוי קודש והא דאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) ששלח רבן גמליאל לבני גלילא עילאה ותתאה דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרי מעמרי שבולייא וממעטני זיתיא דהוא קודם ר' עקיבא:

משנה ט

רחוקים ממנו. ואין יכול ליתנן לבעליהן כאשר אמרנו צריך לקרות להם שם שיזכה אותן לבעלים כדאשכחן בעובדא דרבן גמליאל וזקנים ולא כמו שמפרש שם בקונטרס בפ' שנים אוחזין (בבא מציעא דף יא:) דרבן גמליאל היה ירא שלא יאכלו בני ביתו שיסמכו אחזקה על חבר דלדבריו הרי זה לא עשה כלום שלא אמר יהא מעשר אלא שקבע בעלים אלא משום ביעור עבד והשתא למ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ניחא שהיה יכול לזכותן אבל למ"ד לאו כמי שהורמו דמיין אין יכול לזכותן כדמוכח בפרק הזרוע (חולין דף קל:) וא"כ מה הועיל לענין ביעור ושמא מקודם לכן אמר מה שאני עתיד להפריש יהא מעושר ומה שלא הזכיר רבן גמליאל תרומה גדולה אע"ג דמיחייב' בביעור כדאמרי' לעיל שמא הפרישה קודם שיצא מביתו שלא היה טורח בדבר למדוד דנטלת באומד ובמחשבה ועוד דרך להפרישה בגורן כדאמרי' בירושלמי דמעשרות (פ"ג הל' א) דבר שיש לו גורן מפרישין אותו תרומת מעשר ואין צריך להפריש תרומה גדולה כהדא דתנן פירות ממורחין בשדה מכונסין אסור משום גזל מפוזרין מותרים משום גזל בין כך ובין כך חייבים במעשר ופטורים מתרומה גדולה שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה ממנו תרומה גדולה ובהאי דרבן גמליאל כבר היתה תבואה בבית דקאמר בתר הכי מעשרות מהיכן הם ניטלין מן הבית או מן השדה נישמעינה מן הדא חבר שמת כו' ר' חנינא בר פפא שמע לה מן הכא עישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים הדא אמרה מן הבית ומה שהניח רבן גמליאל טבל בביתו ולא תיקן אע"ג דחזקה על חבר [כו'] קודם שיצא מביתו הודיען שהוא טבל:

נתון ליהושע. שהי' לוי כדאמר בערכין (דף יא:) מעשה שהלך ר' יהושע בן חנניה לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררין ואני מן השוערין ואף על גב דקנסינהו עזרא למאן דאמר קנסא לעניים נטל בתורת עניות דעני היה ומה שלא נתן לו מעשר עני דאמרי' הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם אי

נמי היו לו מאתים זוז ואף על פי כן מעשר ראשון דלאו דאורייתא לעני היה נוטל הואיל ומתפרנס בדוחק שהיה פחמי כדאמר בברכות פרק רביעי (דף כח.) ואמרי' בהוריות (דף י:) כל כך יש בידך ואתה יורד בספינה ולמאן דאמר קנסא לכהנים [סבירא ליה כרבי עקיבא דאמר בפרק יש מותרות (יבמות פו:) דמיקמי קנסא היה ללוי דוקא] ובתר דקנסינהו הוא אף לכהן:

נתון לעקיבא. שהיה גבאי:

נתון לאלעזר בן עזריה. שהיה כהן ונתן לו תרומת מעשר:

ונתקבלו שכר זה מזה. ותימה למה לא השאיל להם המקום ויקנה להם בחליפין ובכך יקנו המעשר כדאשכחן בגיטין בפ' הזורק (גיטין דף עז:) ליתשיל לה דוכתא דמנח ביה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח והיה נראה מתוך כך דאין שאלת קרקע נקנה בחליפין וכי תימא דשדה בשאלה ומטלטלין בנתינה לא מיקנו אגבה כדבעי למימר בפ"ק דקדושין (דף כז.) גבי שדה במכר ומטלטלין במתנה הניחא למ"ד בפ' שנים אוחזין (בבא מציעא דף יא:) מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להן אבל לר' אבא לא שייך למימר הכי דקנו מטעם חצר:

משנה י

בי"ט האחרון. של פסח ובירושל' (הל' ה) פריך ויתודה בי"ט הראשון של פסח ומשני כדי שיהא לו מה לאכול ברגל ופריך ויתודה שחרית ומשני עד כאן מצוה לאכול:

זה מעשר שני ונטע רבעי. בירושל' (שם) דייק מדלא תני ביכורים ש"מ ר' שמעון היא דתנן (פ"ו מ"ב דכלאים) וחייבין בביעור ור"ש פוטר והא דלא תני להו בהדי תרומה ותרומת מעשר משום דבכלל תרומה נינהו דביכורין איקרי תרומה כדדרשי' ותרומת ידך אלו הביכורים:

נתתיו ללוי זה מעשר ראשון. ודייקינן בירושל' (שם) מכאן שאין נותנין מעשר לכהונה:

משנה יא

אם הקדים שני לראשון. ומן הדין הראשון קודם כדתנן בפ"ג דתרומות (משנה ז) דמעשר ראשון קודם לשני שיש בו ראשית כדכתיב גבי תרומה גדולה ראשית דגנך:

ממין על שאינו מינו. אין תורמין כדדרשי' מקראי בפ' מעשר בהמה (בכורות דף נג:):

תלוש ומחובר היינו מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור:

חדש וישן. אין תורמין מזה על זה כדכתיב (דברים י"ד:כ"ב) היוצא השדה שנה שנה:

מלברכך ומלהזכיר שמך עליו. שמברכין בא"י אמ"ה אקב"ו להפריש תרומה וכן להפריש מעשר ראשון להפריש מעשר שני וכן [למעשר] עני ולתרומת מעשר ולפדיון מעשר שני ולחלה על כולן מברכין:

משנה יב

לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין. בפרק הערל (יבמות דף עד.) דרשינן מניין למעשר שני שנטמא שמותר לסוכו שנאמר (דברים כ"ו:י"ד) ולא נתתי ממנו למת למת הוא דלא נתתי הא לחי דומיא דמת נתתי ואי זהו דבר השוה לחיים ולמתים הוי אומר זו סיכה מתקיף לה מר זוטרא ואימא ליקח לו ארון ותכריכין אע"ג דהכא דרשינן ליה הכי התם פריך ואימא דוקא להכי אתא ולא לסיכה משום דאסור לבער ממנו בטומאה ומשני דממנו משמע מגופו מ"מ מדדרשי' ליה במתני' למת ליקח לו ארון ותכריכין משמע דלחי דכוותיה שרי כגון ליקח לו מלבושין שרי וקצת הוה משמע כן דלעיל בסוף פ"ק (מ"ז) מייתי לה ובפ' האיש מקדש (קידושין דף נו.) אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בדמי מעשר שני משמע הא שאר מילי שרי אבל אי אפשר לומר כן דמשמע בירושלמי (שם) ולעיל פ"ב כתבתיו דדריש ולא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא דאסור כ"ש למת אלא איזהו דבר מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה ותנן לעיל בפ"ב (מ"א) דמעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה נמי ותנן נמי בסוף פ"ק (מ"ז) זה הכלל כל שהוא חוץ לאכילה ולשתיה ולסיכה מדמי מע"ש יאכל כנגדן ובריש בכל מערבין (עירובין דף כז:) דרשינן מפרי וגדולי קרקע משמע מידי דחזי ליה לאכילה וצריך לומר דלא נקט תנא הכא ארון ותכריכין למימר דלחי שרי אלא לאשמעינן דלא מיבעיא אם סך ממנו למת דאינו יכול להתודות כדכתיב ממנו בגופו אלא אפי' אהני אין יכול להתודות והא דפריך ואימא ליקח לו ארון ותכריכין אע"פ דהוה משמע דדכוותה לחי שרי וקים לן דאסירא מ"מ קודם הוה ליה לאוקומי קרא הכי למישרי להו [וממנו] קאי בסיכה דאמר רחמנא לא בערתי ממנו בטמא [ודרשי'] ממנו דהיינו סיכה:

משנה יג

השקיפה. בירושלמי (שם) אמרי' א"ר מנא בר אבא בוא וראה כמה גדול כחה של צדקה שכל השקיפה שבתורה לרעה וזו לשון ברכה כדי שיתן טעם בפירות:

משנה יד

מכאן אמרו. מדכתיב ואת האדמה אשר נתתה לנו:

משנה טו

הודיית מעשר. מפורשת בפ' עגלה ערופה (סוטה דף מז.) ביטל וידוי מעשר לפי שאין נותנין אותו כתיקונו דרחמנא אמר דיהבי' ללוים ואנן יהבינן לכהנים לבתר דקנסינהו עזרא ואפי' לרבי אליעזר בן עזריה דאמר בפרק יש מותרות (יבמות דף פו:) דמדאורייתא אף לכהנים מ"מ הואיל ונצטוו ליתנו אף ללוי כי שכר הוא לכם וגו' (במדבר י"ח:ל"א) כשמפקיעין אותו לגמרי מלוים לתתו דוקא לכהנים אין כמצוותו ולא מצי למימר וגם נתתיו ללוי דעיקרא קרא משמע לוי ממש:

אף הוא. יוחנן כהן גדול ביטל את המעוררין מפרש בסוטה בכל יום היו לוים עומדים על דוכנן ואומרים עורה למה תישן ה' (תהילים מ"ד:כ"ד) אמר להם וכי יש שינה לפני המקום והלא כבר נאמר (שם קכא) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל אלא כל זמן שישראל שרויין בצער ואומות העולם בשלוה לכך נאמר עורה למה תישן ה':

ואת הנוקפין. מפרש התם שהיו מסרטי' לעגל בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו שהיו רוצים להפילו לארץ ולשוחטו בעזרה ואינו רואה ואינו מתהדק כל כך על רגליו ונוקפין מלשון ונקף סבכי היער (ישעיהו י':ל"ד) וכדתניא שהיו חובטין אותן במקלות להפילו לארץ ונוקפין לשון חבטה ומכה כדאמרי' חולין (דף ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה ואמרי' נמי דם ניקוף מרצה כדם עולה עמד והתקין להם טבעות בקרקע להכניס לתוכן ראש הבהמה:

ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים בבית הנפחי' בחולו של מועד לעשות מלאכת דבר האבד שמותרת במועד ועמד הוא וגזר על נפחי' ואפי' בדבר האבד והכי אמרי' במ"ק (דף יא:):

ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי דראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד והתקין שכל הלוקחין מעם הארץ יהיו מפרישין ולא היה אדם צריך לשאול את חברו חבר שלקח מעם הארץ אם חזר ותיקנן דודאי חזר ותיקן: